

Ny udenlandsk Literatur.

Dr. W. Neurath: Volkswirtschaftliche und social-philosophische Essays. Wien. 1880. Faesy & Frick. (521 S.)

Forf. ivrer imod Nutidens Pessimisme og Materialisme, imod Manglen paa «Gemüthstiefe», imod den «Verflachung ja Verrohung der Weltauffassung», der synes at gaa Haand i Haand med den moderne Kulturudvikling. Han vil ved Behandlingen af de økonomiske Spørgsmaal gennemføre en «filosofisk Uddybning» af Spørgsmaalene (Sociologi), og han, der har dediceret sit Værk til Roscher, vil anvende en historisk-realistisk Behandlingsmaade: «den historiske Opfattelse maa træde i Stedet for de Theorier, der give sig ud for at være absolute». Og saa haaber han, at hans Opfattelsesmaade «vil berøre mangt et af Tvivl plaget moderne Gemyt forsonende og opmuntrende». Vi tro dog ikke, at hans «filosofisk uddybende» og historiske Udviklinger paa alle Punkter ville tjene til at forjage den moderne Tvivl. Tværtimod kan det maaske hos Nogle avle Tvivl, naar de se, at Resultatet af hans Historie bliver, at begge Parter faa Ret, eller, som han et Sted udtrykker det: «denne Theori er rigtig, — men den modsatte kan være ligesaa rigtig.» Hans Bog er vel skrevet med Dygtighed og indeholder gode Partier; men Resultatet af Læsningen er ikke ganske tilfredsstillende. Fremstillingen er for bred, og Forholdet mellem Skal og Kjerne ikke det bedste. Den første Afhandling, om Arbejdets Idealisme (S. 3—24), er for fraserig. Den anden, om det sociale Spørgsmaal, giver i Forhold til sin Længde (S. 25—164), kun lidt.

Den tredje (S. 165—238) giver en paa interessante Partier rig Fremstilling af Forholdet mellem Darwinisme og Socialøkonomi. Den fjerde, om Beskyttelsestold og Frihandel (S. 239—312), omtale vi noget udførligere nedenfor. Den femte, om Pengenes Funktion, er den længste, idet den gaar fra S. 313 lige til S. 521. Den er skreven for at opnaa *venia legendi* ved den tekniske Højskole i Wien. Den søger at vise, hvad der gav de forskjellige Opfattelser af Pengenes Betydning deres historiske Berettigelse, og indeholder — hvad er en Fordel — meget lange Citater af ældre Forfatteres Skrifter om Penge.

Afhandlingen om Beskyttelsestold og Frihandel aabnes med følgende Betragtninger:

«Trods den Betydning for Livet, som man indrømmer Nationaløkonomien, frakjender man ofte de nationaløkonomiske Sætninger egenlig videnskabeligt Værd; man ser jo, hvorledes de økonomiske Theorier og deres Gyldighed vexe med Tiderne, og de økonomiske Sætninger synes ikke saaledes som Fysikens eller Kemiens, for ikke at tale om Matematikens, at have Gyldighed for alle Tider og Forhold. . . . Tilvisse ligner Nationaløkonomien kun i ringe Grad Fysiken eller Kemien, og hvis Lighed med disse Grene af Naturvidenskaben var nødvendig for, at Nationaløkonomien kan gælde for en Videnskab, maatte denne Betydning vel med Rette frakjendes den. Men naar det nu viser sig, at Nationaløkonomien spiller en anden Rolle ligeoverfor Samfundets økonomiske Liv; at den for Exempel ikke er en social Fysik eller Kemi, men snarere kan betragtes som det økonomiske Livs Fysiologi, — hvad saa? Skulde den saa ikke have noget Krav paa videnskabelig Betydning?

Vi vide, at Fysiologien søger at udforske det menneskelige Legemes og andre Organismers Liv, og at Organismerne gennemløbe fra den første Spire indtil Døden en Udviklingsrække. Paa Fysiologien støtter Diætetiken og Medicinen sig. Enhver af Organismens Aldre og Udviklingsfaser fordrer sin diætetiske og medicinske Behandlingsmaade. Diætetiske og medicinske Sætninger, der ere rigtige, naar Talen er om en Organismes Kimitilstand, tabe deres Gyldighed, naar Spørgsmaalet gjælder den ungdommelige modnende Organisme. Og atter ander-

ledes bliver Stillingen, naar det drejer sig om den fuldt modnede eller endog aldrende Organisme. Fysiologiens praktiske Sætninger lyde altsaa forskjelligt paa de forskjellige Udviklingsstrin. Og dog frakjender man ikke Fysiologien dens videnskabelige Betydning. Ogsaa Menneskehedens økonomiske Liv, ogsaa de økonomiske Organismer ere underkastede en Udvikling. Den samme Nation gennemgaar forskjellige Perioder, og forskjellige Nationer befinde sig paa samme Tid paa forskjellige Trin af den økonomiske Udvikling. Hvorledes skulde det da kunne være muligt, at de samme Sætninger af den økonomiske Diætetik og Medicin altid og overalt havde samme Gyldighed? En Fysiologi, der passer for den fuldtmodne Tilstand, kan ikke passe for den barnlige eller halvmodne Organisme. Og vi kunne ikke bestride Nationaløkonomiens Videnskabelighed, af den Grund, at dens Sætninger ikke altid og overalt have den fulde Gyldighed. Tværtimod mene vi, at Vildfarelsen ligger hos dem, der ved Opstillingen af de økonomisk-praktiske Sætninger se bort fra Tid, Sted og Forhold. At bestemte Retninger i den økonomiske Politik under visse Tidsforhold komme til at raade, kan ikke være paafaldende.»

Det er den historiske Nationaløkonomis Streng, der her anslaaes: ethvert Land, enhver Tid har sin Nationaløkonomi. Og saa giver Forfatteren sig til historisk at belyse først Merkantilismen og Toldbeskyttelsen, dernæst Frihandelen. Hans Belysning er gennemført med Dygtighed og læses med Interesse; men Udbyttet af den? Udbyttet er det: at hvad der idag er sund Menneskeforstand, er imorgen Vanvid, for iovermorgen atter at blive sund Menneskeforstand. Dette forekommer os, ærligt talt, lidt mistrøstende.

Vi har — siger Dr. Neurath, efter at have givet begge Parter Ordet, — hørt meget Fornuftigt baade af Frihandelsmænd og af Beskyttelsesmænd; — og dermed vil han sige, at Begge have Ret, og Begge Uret. Man kan — bemærker han videre — slukke et Lys ved at puste paa det; det véd man af daglig Erfaring; men det er ikke mindre bekjendt, at man ved at puste paa et Stykke glødende Kul kan puste en blussende

Flamme frem. Disse to Erfaringer staa ligeoverfor hverandre; men i det, som virkelig er, er der ingen Modsigelse. Naar en Læresætning lød saaledes: «Luftstrømmen dæmper Flammen, ja slukker den», og en anden Lære lød: «den udstrømmende Luft forstærker Flammen», saa vilde vi maaske være tilbøjelige til at finde en Modsigelse mellem disse to Sætninger. Imidlertid vil man let indse, og Fysiken forklarer os Sagens Sammenhæng nøjere, at af Forholdet mellem Luftstrømmens Styrke og Flammens eller Glødens Styrke afhænger det, om Resultatet skal blive, at Flammen slukkes eller at den pustes op til en større Brand. Ligesaa med Frihed og Beskyttelse, mener Dr. N. Naar Frihandelsmændene sige, at Kampen med Konkurrenter slammer den producerende Virksomhed op, kunne de have Ret; ligesaa, naar de paastaa, at Statens Beskyttelse avler Slaphed, Slendrian, Dovenskab. Men paa deres Side have Beskyttelsesmændene Ret, naar de hævde, at Statens Beskyttelse har fremhjulpet mangan blomstrende Industri, og at en ulige Kamp lammer Modet hos den, der synes at være den Svageste. Begge Parter have Ret: Beskyttelsen kan slappe, naar der er en Tilbøjelighed til Stillestaaen; men Sikkerhed og Understøttelse kan ogsaa spore dem frem, der overhovedet have Foretagelsesaand. Paa samme Maade kan Kamp og tøjlefri Konkurrence baade virke stimulerende og undergrave Modet og Foretagelseslysten. Det kommer her som ved Flammen an paa Forholdsmæssigheden. Lignende Dobbeltvirkninger have de fleste Ideer: den fatalistiske Tro har opflammet Daadkraften (Mavrerne), og til andre Tider slappet den (Nutidens Tyrkere).

I over hundrede Aar have Nationaløkonomerne nu bestræbt sig for at vise, hvorledes Statsreguleringer og beskyttende sociale Forholdsregler kun kunde have daarlige Virkninger, medens det Heles Vel maatte udgaa af Enkeltinteressernes ubundne indbyrdes Kæmpen med hverandre. Mellem Nationaløkonomiens Fri-Konkurrence og Naturvidenskabens «Kamp for Tilværelsen» har der været stærke Vexelvirkninger. «Kampen for Tilværelsen» er bleven betragtet som et Slags verdensdannende Princip, som en Kilde til alt Fremskridt baade paa det fysiske og paa det sociale Omraade. Det er den Udygtige

der gaar til Grunde i Kampen og Konkurrencen; det er den Dygtige, der føres frem til Sejr og Fuldkommenhed. Vinden blæser den svage Flamme ud, og gjør den stærke endnu stærkere! — En forfærdelig Overdrivelse! — svarer Dr. Neurath. I Naturen raader ikke blot det Individuelle; her er ogsaa Disciplin, Association, Organisation, Samfundsordning. Og man maa dog indrømme, at den kjærlighedsfulde, veldisciplinerede Sammenvirken mellem alle Organismens Dele har i det Mindste en ligesaa høj Betydning for Livet og Samfundets Udvikling som Konkurrencekampene mellem Millioner af Væsener. Ogsaa i Naturen findes der et Beskyttelsessystem, og Forholdet er i Virkeligheden det, at Naturen først opererer med Beskyttelsessystemet, dernæst med Konkurrencesystemet. Uden Beskyttelse vilde den nyfødte Ørn blive tilintetgjort af en gammel almindelig Spurv. Vilde det nu være rigtigt at paastaa, at den udvoxne Spurv er et højere, mere existensberettiget Væsen end den endnu uudviklede Ørn? Ganske vist vilde det være en falsk Slutning. «Men dette,» siger Dr. Neurath! «er den Maade hvorpaa den extreme Frihandelsmand argumenterer. Den Produktionsgren, der først er i Færd med at udvikle sig, nægter han social Beskyttelse, og naar en indenlandsk ganske ung Industrigren bukker under i Kampen med en fremmed, gammel og stærk, Industrigren, saa ser han deri et Bevis for, at det, der fortjente at leve, har sejret, og at det, der ikke var værdigt at leve, er bukket under.» Det er jo den store Fejl, Frihandelsmændene gjøre sig skyldige i: de se kun paa Nutiden og glemme ganske Fremtiden.

Resultatet af Dr. Neuraths historiske Vandringer og kritiske Betragtninger bliver dette: Spørgsmaalet om «Beskyttelse» eller «Frihandel» kan ikke afgjøres én Gang for alle; baade Frihandelslæren og den protektionistiske skjule store Sandheder i sig; Spørgsmaalet er ikke saameget et almindeligt «om»? , men snarere: «naar»? , «hvorledes»? , «hvor meget»? —

Det er mere Dr. Neuraths Udvikling end selve Resultatet, der er af Interesse. Resultatet er jo ikke nyt. Vi have tværtimod temmeligt ofte hørt, at hverken «Tvang» eller «Frihed» have nogen absolut Gyldighed, men at Alt er relativt, af-

hænger af «Forholdene», Udviklingen etc. Nuvel! Ogsaa Beskyttelsen har sin relative Berettigelse! Men fra denne Indrømmelse og til Toldbeskyttelsen er der et uhyre Spring. «Beskyttelsen» er et almindeligt Princip; men Toldbeskyttelsen er en speciel Form af dette Princip, en speciel Maade, hvorpaa det bringes til Anvendelse. Selv om man indrømmer, at det ikke gaar an at forsøge paa at jage Statsbeskyttelsen en Gang for alle ud af Verden, saa har man dog ikke dermed godkjendt Toldskrankerne. Hos Protektionismens Theoretikere søger man forgjæves efter en Retfærdiggjørelse af Toldskrankerne. De søge at vise det Rationelle i en «Beskyttelse»; men det lykkes dem ikke at vise, at der er noget Rationelt i den protektionistiske Anvendelse af Toldskranker, der endnu findes i de fleste Stater. Det tør da ogsaa siges, at den Maade, hvorpaa Staterne søge at besværliggjøre Vareindførselen, er absurd og staar i aabenbar Strid med mange andre af Statens Forholdsregler.

A. Bernstein: Schulze-Delitzsch. Leben und Wirken. Zweite Auflage. Berlin, 1879. (188 S.).

Af den kooperative Bevægelse i Tyskland har Schulze-Delitzsch ubestrideligt større Fortjenester end nogen Anden. I Erkendelsen heraf var det, at den kooperative Kongres i Eisenach i August 1878 besluttede at lade udarbejde et Jubelskrift til Forherligelse af Schulze-Delitzsch's halvfjerdsindstyvende Fødselsdag, der netop da indtraf. Jubelskriftet skulde give en Skildring af Schulzes Liv og Virken, og til dets Forfatter udsaaes Hr. A. Bernstein. Naar dette vides, vil man forstaa, og vil vel ogsaa undskylde at Skriftet, Jubelskriftet altsaa, tillige blev en Lovprisning, — en Lovprisning, der begynder paa Bogens første Side og — uden nogen Afbrydelse — i høje Toner fortsættes til Bogens sidste Ord.

Ogsaa vi nære oprigtig Sympathi for de Schulze-Delitzsch'ske Foreninger og frakjende dem aldeles ikke deres Nytte. Men vi beklage, at denne af Sangvinikerne er bleven i høj Grad overvurderet. Den Fordel, man lovede Arbejderne af dem,